

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

ОВЧАРУК ВАСИЛЬ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 378.147.015.3:796 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
МАКСИМЧУК Борис Анатолійович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри фізичного виховання,
м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ОСПЦОВ Андрій Валерійович,
Маріупольський державний університет,
завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та
здоров'я людини,
м. Маріуполь;

кандидат педагогічних наук
ГІНЯКОВ Артем Олександрович,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
доцент кафедри фізичного виховання,
м. Харків.

Захист відбудеться «25» червня 2019 року о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий «24» травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна антропоцентрична парадигма освіти передбачає набуття обов'язкових для здобувачів вищої освіти компетентностей, детермінованих вимогами нинішнього суспільства, зокрема уміння застосовувати новітні досягнення науки, розвивати потребу й здатність навчатися впродовж життя, вдосконалювати комунікативну компетентність тощо, проте необхідною умовою досягнення вищезазначених компетентностей є високий чи принаймні достатній валеологічний стан майбутнього фахівця. Майбутніх фахівців технічної сфери, зважаючи на техногенні небезпеки і професійні впливи, ці аспекти стосуються в першу чергу.

Нарощування виробничого потенціалу України та збільшення внутрішнього валового продукту безпосередньо пов'язане з професійною діяльністю фахівців технічної сфери. При цьому педагогіка вищої школи значною мірою має взяти на себе розв'язання проблеми визначення й забезпечення належних умов праці та формування в майбутнього фахівця внутрішньої мотивації, потреби і культури здоров'язбереження, а отже, – доцільного використання й примноження фізичних, психологічних і професійних ресурсів особистості, що приведе до значних результатів у праці, самореалізації та саморозвитку.

До 90-х років ХХ ст. робітничі й студентські колективи командно-адміністративними методами примусово долучалися до так званих добровільних спортивних рухів та організацій. Ці заходи не містили ані найменших ознак добровільності, внутрішньої мотивованості, а індивідуально-особистісного підходу й поготів. Із настанням істинної демократії і набуттям людиною широких прав і можливостей питання фізичного розвитку, окрім державної, перемістилися в особисту площину, а демократизація суспільства відкрила особистісні перспективи саморозвитку.

З набуттям Україною незалежності було прийнято низку державних документів, що стосуються покращення здоров'я населення країни. Основні з них такі: Закон України «Про охорону здоров'я» (2014 р.), Комплексна програма «Здоров'я нації» (2002 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки, «Закон України про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (1994 р.), Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998 р.). Ці документи часто оминають проблему кореляції здоров'язбереження й професійної освіти та виробничої діяльності, що частково компенсується іншими позаосвітніми царинами – безпекою життєдіяльності, менеджментом персоналу, науковою організацією праці, медичною та виробничою профілактикою травм і захворювань.

Відповідно до вищевказаних цільових програм збереження й примноження здоров'я громадян особливу увагу планується приділити навчальній, фізичній і спортивній діяльності студентської молоді, формуванню валеологічного світогляду, потреб у збільшенні особистої ефективності на всіх ділянках активної діяльності. Це пов'язано з погіршенням фізичного й психологічного здоров'я,

причиною якого є зниження валеологічних показників саме молодого населення, що викликає потребу в майбутній дієздатній еліті, яка, на жаль, змушена формуватися в перехідних неекологічних умовах праці, детермінується напруженими умовами навчання й проживання студентів (низький рівень життя, нерегламентований режим дня, гіподинамія, залежність від «віртуального комп'ютерного» середовища тощо).

На початку XXI століття науковцями різних галузей приділяється увага проблемам формування середовища й діяльності молоді, вивченню негативних впливів освітніх і позаосвітніх умов і перспектив їх оптимізації.

Так, психологічним і валеологічним аспектам здоров'я студентів закладів вищої освіти (ЗВО) технічних спеціальностей присвятили свої роботи Г. Іванов, Б. Максимчук, В. Приходько, І. Салук, М. Севрюк, М. Селезінка, І. Смолякова, Л. Столяренко. На аспектах деструктивного впливу професійних умов на здоров'я студентів технічного напрямку зацентрували свої дослідження О. Домашенко, Л. Євсєєв, В. Литвинов, В. Філінков, У. Йоргенсен та інші. Оптимізацію освітніх умов і покращення здоров'я студентів засобами фізичного виховання вивчали Р. Байлі, В. Бароненко, Р. Вахітов, О. Гладошук, Л. Грін, Г. Грибан, а теорію й методику фізичного виховання і здорового способу життя – В. Грушко, Л. Кожевнікова, А. Осіпцов, Л. Сущенко, А. Тіняков, О. Худолій, Б. Шиян.

Ступінь розробленості проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності й валеокультури студентів у вітчизняній науці значний. Так, проблема формування здоров'я студентів і виховання у них відповідної компетентності досліджувалася в рамках формування компетентностей, універсальних для ЗВО різних напрямів підготовки (Д. Воронін); з акцентом на організацію самостійної роботи студентів (Л. Безугла). На теренах колишнього СРСР проблема формування здоров'язберігаючої компетентності й валеокультури студентів розроблялася, виходячи більше не з компетентнісного, а мотиваційного й особистісного аспектів (О. Багнетова, О. Дубограй); аналізу ефективності впровадження моделі методичної системи фізичного виховання студентів (Г. Грибан); інформативних показників рівня здоров'я студентів (О. Блавт). Гендерну специфіку формування потреб і навичок здорового способу життя вивчали Г. Власюк, Г. Пастушек та інші.

Останнім часом у педагогіці основним поняттям, що узагальнює матеріальний, технологічний та ресурсний інструментарій, є поняття «педагогічні умови», що можуть спеціально створюватися для досягнення конкретної освітньої мети й дискретно аналізуватися в рамках побудови моделі освітньої діяльності. В рамках теорії і методики професійної освіти педагогічні умови формування професійної компетентності фахівців технічного профілю виходять на перше місце, оскільки необхідно терміново нарощувати виробничий потенціал нашої країни, а згідно з проведеними дослідженнями, більше половини випускників технічних закладів вищої освіти не в змозі витримувати сучасний стрімкий інформаційний, комунікаційний і виробничий темп.

Аналіз вищенаведених законів, програм і положень, релевантної літератури та пропедевтичні спостереження за студентами технічних спеціальностей ЗВО України дозволяють зробити висновок, що необхідно створити діючу модель

здоров'язбереження для такого контингенту студентів і наповнити її конкретним технологічним інструментарієм, зокрема в рамках імплементації в освітній процес дисципліни (факультативу) «Фізичне виховання». Необхідність розроблення та апробації моделі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання з експлікацією конкретних педагогічних умов та інструментальних і ресурсних аспектів оптимізації визначає актуальність цього дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконане відповідно до основних напрямів і завдань дослідницької програми кафедри фізичного виховання Вінницького національного технічного університету для всіх напрямів і спеціальностей (протокол №10 від 16.06.2016 р.). Тему «Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання» затверджено Вченою радою Вінницького національного технічного університету (протокол № 7 від 23.02.2012 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 4 від 24.04.2012 р.).

Мета дослідження полягає в розробленні, обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання.

Об'єкт дослідження – формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців у технічних ЗВО.

Предмет дослідження – педагогічні умови та модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО, уточнити ключові поняття дослідження.
2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання.
3. Обґрунтувати та визначити педагогічні умови і створити модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання.
4. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і моделі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання, підготувати науково-методичне супроводження з урахуванням професійної специфіки.

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз та узагальнення теоретичних і науково-методичних джерел щодо компетентнісного підходу, проблем здоров'язбереження в контексті фізичного виховання й поза ним; релевантних наукових праць з метою подальшого вивчення проблем здорового способу життя, валеологічної й фізкультурної активності студентів технічних ЗВО;

– емпіричні: педагогічні спостереження, анкетування, тестування, самооцінювання, експертне оцінювання практичних умінь студентів, аналіз

особистих валеокультурних і фізкультурних (спортивних) щоденників студентів; моделювання в рамках констатувального та формувального етапів експерименту;

– статистичні: кількісний аналіз емпіричних даних і його якісне представлення; статистична перевірка ефективності запровадження педагогічних умов і гіпотези дослідження, використання специфічних фізкультурно-нормативних методик (індекс Руф'є, тест Купера тощо) та кількісних показників (визначення критерію Стюдента) тощо з метою одержання об'єктивних даних щодо результатів імплементації авторської моделі.

Гіпотеза базується на припущенні, що рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО підвищиться за таких педагогічних умов (оптимізація організаційної та інтерактивної освітньої діяльності студентів на заняттях з фізичного виховання; стимулювання самостійних форм освітньої фізкультурної діяльності; адаптація змісту дисципліни «Фізичне виховання» до навчального процесу з урахуванням специфіки професійної діяльності студентів технічного профілю). Перевірка валідності вказаної гіпотези здійснювалася, насамперед, такими змінами освітнього процесу: а) наданням переваги особистісному й ціннісному підходу перед руховим; б) зміна розподілу навчального часу дисципліни «Фізичне виховання» у співвідношенні лекційних (20 % аудиторного часу) і практичних занять (80 % часу); в) формуванням потреби у створенні так званого професійного «Я-образу»; г) мінімізацією деструктивних факторів специфіки технічно орієнтованої професіоналізації й посиленням позитивних факторів такої професіоналізації (професійна потреба пізнавати матеріальні аспекти буття, використання знань про закони руху, механіки й динаміки, про перетворення енергії й матерії тощо).

Теоретичну основу дослідження склали сучасні положення педагогіки (О. Акімова, В. Андрущенко, І. Бех, В. Биков, Г. Васянович, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Діденко, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, О. Коберник, М. Козяр, А. Коломієць, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Фрицюк, В. Шахов тощо); теорії й методики фізичного виховання і здорового способу життя (Е. Вільчковський, В. Грушко, В. Каплінський, Р. Карпюк, Р. Клопов, Л. Кожевнікова, В. Костюкевич, Т. Круцевич, М. Носко, Л. Сущенко, О. Тимошенко, О. Худолій, Б. Шиян); теорії формування здоров'язберігаючих компетентностей студентів (О. Ажиппо, Н. Белікова, О. Домашенко, О. Дубогай, Л. Дудорова, Ю. Зенцова, Т. Кутек, О. Куц, Б. Максимчук, Є. Приступа, В. Приходько, І. Салук, М. Севрюк, М. Селезінка, І. Смолякова, В. Філінков, А. Цьось).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що *вперше*:

– *обґрунтовано* ефективність реалізації педагогічних умов і моделі формування здоров'язберігаючої компетентності засобами фізичного виховання у студентів технічних ЗВО;

– *розроблено* модель і педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічного профілю;

– *визначено* принципи, структуру та зміст запровадження низки методик, технологій, технік і прийомів формування здоров'язберігаючої компетентності в студентів ЗВО технічного профілю; встановлено кореляцію між специфікою

навчання й виробничою діяльністю студентів технічного ЗВО та динамікою їхнього здоров'я, визначено комплекс дидактичних і виховних заходів щодо мінімалізації деструктивних професійних факторів;

– **удосконалено** зміст, форми і методи викладання дисципліни (факультативу) «Фізичне виховання», шляхи формування особистої мотивації, набуття релевантних компетентностей, формування професійного «Я-образу» майбутніх інженерів, проектувальників, програмістів засобами фізичного виховання;

– **подальшого розвитку набули**: а) теорія особистісно-центрованого підходу; б) підходи до побудови практичних моделей здоров'язбереження; в) ідея адаптації змісту дисципліни «Фізичне виховання» до напряму підготовки суб'єктів освітнього процесу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес технічних ЗВО змістово-методичного забезпечення, педагогічних умов та їх практичного застосування, а також способів діагностування сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО. Практичні результати дослідження можуть бути використані під час розроблення та впровадження навчально-методичних рекомендацій з дисципліни (факультативу) «Фізичне виховання» у ЗВО технічного, економічного, авіаційного, машинобудівного та інших профілів.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у практику роботи Вінницького національного технічного університету (довідка № 15-108-1 від 05.12.2018 р.), Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка №226/01-13/7.12.1 від 12.12.2018 р.), Вінницького технічного коледжу (довідка № Т/428 від 04.09.2018 р.), Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (довідка № 10-03/162 від 14.12.2018 р.), Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 38-10/1417 від 11.12.2018 р.), Дніпровського державного технічного університету (довідка № 108-08.22/249 від 20.12.2018 р.), Київського національного університету технологій та дизайну (довідка № 03-75/3025 від 19.12.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі результати дисертаційної роботи одержанні автором особисто. В спільних публікаціях особистий внесок автора дисертації полягає у розробленні моделі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання [1; 6; 7; 10; 13; 14]; у визначенні педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО, а саме: оптимізації організаційної та інтерактивної освітньої діяльності студентів на заняттях з фізичного виховання; стимулюванні самостійних форм освітньої діяльності [2; 3; 5; 8]; в адаптації змісту освіти з дисципліни (факультативу) «Фізичне виховання» з урахуванням професійної специфіки студентів технічного профілю [4; 5; 15].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження виголошувалися та обговорювалися на конференціях різного рівня: міжнародній конференції «Гуманізм та освіта» (Вінниця, 2010); міжнародній науково-методичній інтернет-конференції

«Інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою: досвід, проблеми, перспективи» (Вінниця, 2013); міжвузівському круглому столі «Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів» (Вінниця, 2014); VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (Хмельницький, 2015); пленарному засіданні XLV науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (Вінниця, 2016); XLVII Науково-технічній конференції Інституту соціально-гуманітарних наук (Вінниця, 2018), засіданнях кафедр фізичного виховання Вінницького національного технічного університету, Донецького національного університету імені Василя Стуса, Вінницького технічного коледжу, кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. Основні результати дослідження було опубліковано у 15 (із них – 11 одноосібно) публікаціях автора, з яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, з них 3 – у виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз даних; 2 – у зарубіжних наукових виданнях; 5 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій; 1 – методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (187 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 291 сторінка. Основний текст – 215 сторінок. Дисертаційне дослідження містить 26 таблиць і 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет, сформульовано завдання, гіпотезу, представлено методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, представлено відомості про впровадження й апробацію основних наукових положень, наведено відомості про публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних закладів вищої освіти»** – здійснено науковий аналіз проблеми створення здоров'язберігаючого середовища у технічних ЗВО; виконано дефінітивний аналіз сутності та змістової характеристики основних ключових понять; визначено й обґрунтовано критерії, показники, проведена попередня діагностика рівнів сформованості здоров'язберігаючої компетентності; опрацьовано й обґрунтовано основні структурні компоненти здоров'язберігаючої компетентності в процесі занять з фізичного виховання.

Науковий аналіз проблеми створення здоров'язберігаючого середовища вищої школи останнім часом вийшов на перше місце серед педагогічних проблем і набув міждисциплінарного статусу. Цьому посприяли, з одного боку, – пильна увага до актуальних проблем людини на правовому, суспільному й науковому рівнях, а з іншого, – поява нового цифрового й інформатизованого швидко змінюваного

неекологічного середовища. Наразі перед науковцями постали нові антропологічні проблеми, які вже неможливо вирішити в рамках окремо взятих наук (медицини, екології, психології, гігієни).

Здоров'язбереження підростаючого покоління набуває актуальності та є ключовим завданням освіти, особливо вищої, в освітньому середовищі якої відбувається остаточна соціалізація й самовизначення особистості. Зрозуміло, що педагоги вбачають основу здоров'язбереження й оздоровлення студентства у формуванні теоретичних і практичних компетенцій з оздоровлення, що, зрозуміло, найприродніше здійснюється в режимі оптимальної рухової активності.

Фізична культура, на думку фізіологів, педагогів і медиків, – найбільш давня, натуральна й глибоко мотивована сфера людської діяльності, що надає їй безсумнівну перевагу у формуванні потреб, знань і навичок здоров'язбереження. Реформування фізичного виховання в напрямі особистісно орієнтованої діяльнісної синергетично-гуманістичної парадигми дозволяє створити оптимальні освітні умови для формування здоров'язберігаючих компетенцій, достатніх для життя і трудової інженерно-технічної діяльності, а компетентнісний підхід цілісно формує фізичну, психологічну і валеологічну культуру.

Дефінітивний аналіз, сутність і змістова характеристика основних ключових понять, що дозволяють дослідити формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, були згруповані в рамках експлікації ключових метакатегорій (*фізична активність – компетентності – здоров'я*), куди входять конкретні поняття: здоров'я, рухова активність, здоров'язберігаюче середовище, здоров'язберігаючі технології, мотиваційно-ціннісна сфера, валеологічна культура, освітній простір, суб'єкт-об'єктна та суб'єкт-суб'єктна взаємодія, самоорганізація, динаміка тощо.

Критерії, показники та попередня діагностика рівнів сформованості здоров'язберігаючої компетентності формувалися дедуктивним шляхом. Так, власне критерії на початковому етапі передбачали збирання показників за аксіологічним, технологічним, креативним й інтегративним компонентом, що на практиці виявилось в одержанні анкетних даних (достовірність близько 85 %) щодо гармонійності поєднання валеологічних і практичних навичок – готовності швидко приймати доцільні рішення, нестандартно вирішувати конфлікт між способом діяльності і загрозою для здоров'я.

Фактологічну інформацію було одержано шляхом вимірювання когнітивно-мотиваційних, медико-фізіологічних і фізкультурних показників студентів-першокурсників, котра в подальшому порівнювалася на предмет гармонійної відповідності. Показники матеріального й морального стану, естетичних переваг студентів розглядалися як додаткові.

З метою виявлення та обґрунтування основних структурних компонентів здоров'язберігаючої компетентності було розроблено послідовну градаційну схему формування здоров'язберігаючої компетентності студента, компоненти якої в діяльнісному розумінні є низкою планомірних заходів у доцільно змінених педагогічних умовах. Теоретико-методологічною структурою визнано здоров'язберігаючу свідомість, здоров'язберігаючу компетентність і здоров'язберігаючу діяльність, що на практиці виявляється в поступовому й

планомірному формуванні таких послідовних складників, як *організація – мотивація – участь – активність – діяльність – цінності – здоров'язберігаюча свідомість*. При цьому ефективність появи достатнього рівня вищевказаних компетентнісних структур оцінювалася за мотиваційно-ціннісними, фізичними (фізкультурними, нормативними) та медико-валеологічними показниками.

У другому розділі – **«Модель і педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних закладів вищої освіти»** – визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання, запропонована структурна модель формування здоров'язберігаючої компетентності.

Педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання в своєму первісному розвитку мають давню історію, що розпочинається з доцивілізаційного усвідомлення людиною її причетності до подій і явищ світу в зв'язку з практичними потребами добування їжі, захисту – факторів, що вимагали належного фізичного тону й постійної рухової активності.

Робоча дефініція педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання в рамках дослідження максимально широка – це сукупність педагогічних і позаосвітніх факторів, що впливають (конструктивно або деструктивно) на досягнення поставленої освітньої мети в рамках дисципліни «Фізичне виховання».

Перша педагогічна умова – оптимізація організаційної та інтерактивної освітньої діяльності студентів на заняттях з фізичного виховання – полягала у заміні традиційного рухового підходу до дисципліни «Фізичне виховання» й надання переваги особистісному, організаційному, виховному, ціннісному компонентам. Причому заняття з фізичного виховання планувалися у співвідношенні лекційних (20 % аудиторного часу) й практичних занять (80 % часу). В основі змісту дисципліни «Фізичне виховання» – значна варіативна складова, а обов'язкова компонента піддавалася модифікації студентами спільно з викладачем.

Також оптимізація організаційної та інтерактивної освітньої діяльності скеровувалася на мінімізацію деструктивних факторів, а реалізація освітньої мети імплементувалася від стереотипного і стихійного до прогностичного, активно-діяльнісного, осмисленого, відповідального, стійкого, пізнавального, творчого, оптимістичного, рефлексивного набуття студентами здоров'язберігаючої компетентності. Інтерактивність була наскрізним способом взаємодії, починаючи від виконання проблемних завдань і виконання парних вправ – до проектно-цільової взаємодії.

Друга педагогічна умова – стимулювання самостійних форм освітньої фізкультурної діяльності, згідно з гіпотезою дослідження, має сприяти реалізації потреби у формуванні так званого «Я-образу», що містить початкові фізичні, соматичні, естетичні, психологічні рефлексивні уявлення студента про себе. Відповідно фізичне та валеологічне самовдосконалення виступає як «реалізація Я». Студент, природно, прагне вдосконалення, тому здійснює

самоорганізацію активності, контролю й психофізичного саморегулювання. Мета стимулювання самостійних та самоініціативних форм освітньої діяльності – здійснення самостійної фізкультурної діяльності задля само- й здоров'язбереження. При цьому операційно-технологічною оптимізацією самостійної роботи виступатиме варіативність навчального процесу, що полягає у диференціації й індивідуалізації змісту дисципліни «Фізичне виховання». На початковому етапі ці аспекти організуються викладачем, а в подальшому – мають самоорганізовуватися й підтримуватися студентом.

Третя педагогічна умова – адаптація змісту дисципліни «Фізичне виховання» з урахуванням специфіки професійної діяльності студентів технічного профілю – викликана наявністю цілої низки деструктивних факторів впливу, котрих зазнають студенти технічного профілю під час навчання, виробничих практик, а пізніше – і під час професійної діяльності. З іншого боку, в плануванні експериментального змісту дисципліни «Фізичне виховання» враховувалися й позитивні фактори впливу професійного навчання на здоров'язбереження студентів (професійна зацікавленість у матеріальній стороні буття, її вдосконаленням, перетворенням енергії; розуміння законів руху, механіки і динаміки; підвищена потреба у заняттях фізичною культурою і спортом). Зміст навчання до професійних потреб студентів було збагачено шляхом надання інформації, необхідної для формування таких часткових компетенцій: а) вироблення навичок саморегулювання; б) вироблення особистого арсеналу релаксації; в) формування інстинктивної потреби у періодичній зміні положення тіла, самоорганізації фізкультхвилинок; г) засвоєння навичок мінімальної лікувально-фізкультурної самодопомоги (самомасажу поперекового та шийного відділу хребта тощо).

Отже, моделювання педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання може мати кілька аспектів: ієрархічне моделювання діяльності й активності учасників («модель → компоненти здоров'язбереження → педагогічні умови + ресурси → форми освітньої діяльності → педагогічні технології – педагогічні техніки (вправи, ігри, рухи тощо) → «професійний Я-образ»); структурна модель педагогічних умов, що визначає міру впливу спеціально створених і фонових педагогічних умов. У обох випадках центральним компонентом моделювання системи формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання є сам студент, а точніше – образ його «Я», що слугує основним мотиваційно-ресурсним джерелом фізичного та духовного самовдосконалення.

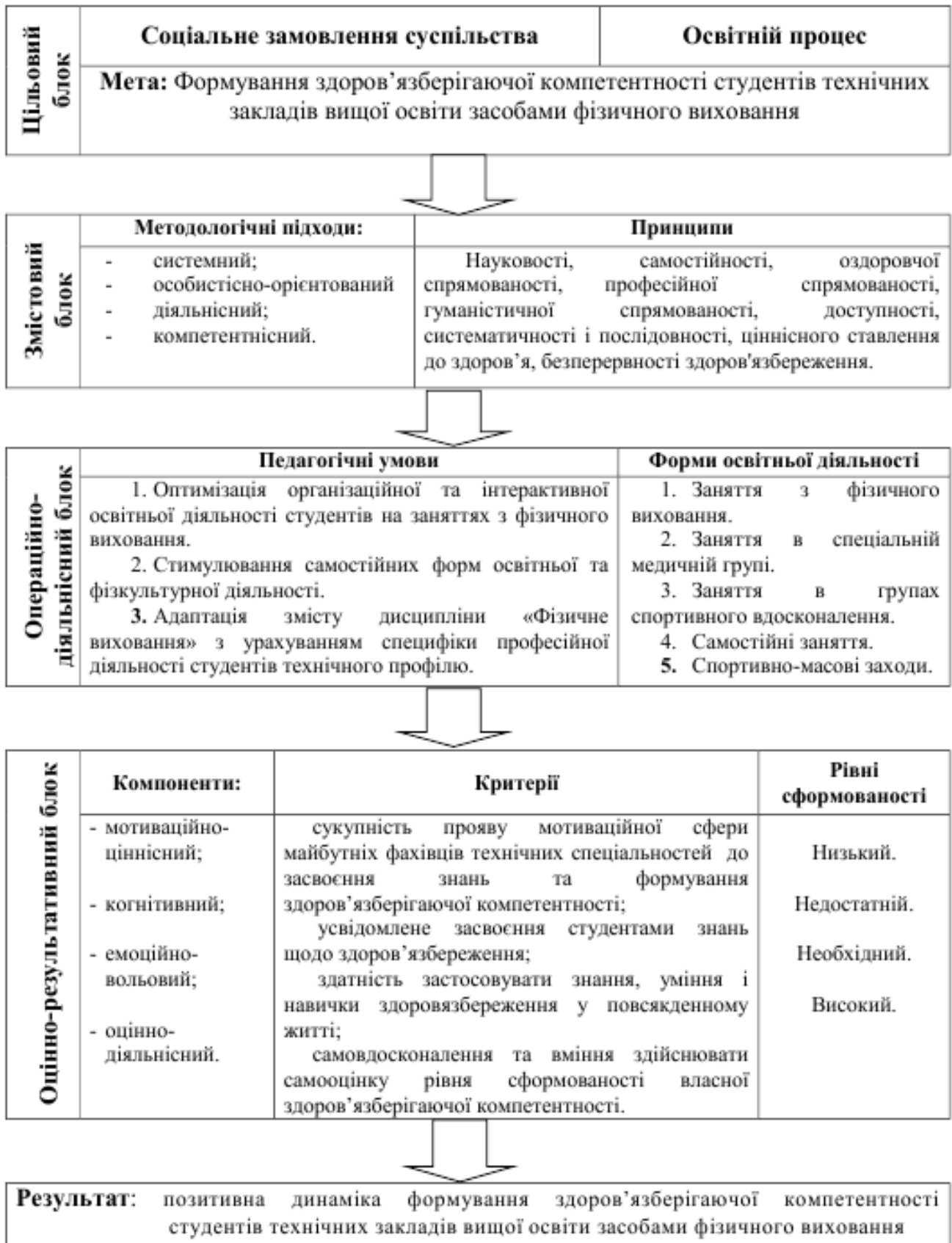

Рис. 1. Модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання

Цілісна модель формування здоров'язберігаючої компетентності створена з метою відображення повного уявлення про реалізацію педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічного ЗВО засобами фізичного виховання і представлена на рисунку 1. Вона має ієрархічну будову, що розгортається в напрямі від організації освітнього процесу до найвищої мети – позитивної динаміки формування здоров'язберігаючої компетентності студентів з системою педагогічних умов, про які йдеться у дисертації і які сформувалися в результаті аналізу кількох компонентів – науково-методичної літератури, особистого досвіду викладання дисципліни «Фізичне виховання», фізичних і валеологічних вихідних даних та специфіки навчання й виробничої діяльності студентів технічних напрямів спеціалізації, мотиваційно-ціннісним, когнітивним та емоційно-вольовим компонентами. Експлікуємо структурну модель у методичному вимірі. Так, у рамках освітнього процесу набуття здоров'язберігаючої компетентності виступає як педагогічна мета, що формулюється, виходячи не тільки з виховних і дидактичних цілей, а й вимог ринку праці до майбутнього фахівця технічного профілю та особистісних мотивів, які з'ясовуються викладачем і самим студентом на перших етапах експерименту.

У третьому розділі – **«Експериментально-дослідна перевірка ефективності реалізації педагогічних умов і моделі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів»** – розкрито організацію експериментального дослідження, представлено результати експериментально-дослідної роботи.

Метою експериментальної роботи було перевірити ефективність реалізації педагогічних умов і моделі щодо формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання.

Дослідження здійснювалося на базі Вінницького національного технічного університету, Вінницького технічного коледжу та Донецького національного університету імені Василя Стуса. В експерименті брали участь студенти 1-4 курсів, які навчаються в цих навчальних закладах, у кількості 478 студентів і 19 викладачів фізичного виховання. Студентів було поділено на дві групи: ЕГ (241 особа) – експериментальна група; КГ (237 осіб) – контрольна група.

На першому етапі (попередня діагностика 2012-2013 рр.) за допомогою анкетування, тестування, усних опитувань, співбесід, педагогічних спостережень, виявлявся й аналізувався наявний суб'єктивний рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання (низький, недостатній, необхідний, високий), функціональної і фізичної підготовленості. На цьому етапі були виокремлені експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ) групи.

На другому етапі (констатувальний 2013-2014 рр.) на основі авторської програми, складеної на підставі державних стандартів, розроблявся зміст і конкретне технологічне забезпечення процесу навчання, з урахуванням рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, готівкових коштів і умов здійснення освітнього процесу. На цьому етапі оптимізувалися організаційно-адміністративні чинники (у навчальному розкладі було заплановано необхідну кількість лекцій, методико-практичних і практичних занять, забезпечувалося достатнє інформаційно-

методичне і матеріально-технічне оснащення навчального процесу, можливість додаткових самостійних занять студентів у спортивних залах).

На третьому етапі (формульований 2014-2017 рр.) було спрямовано увагу на діяльнісне застосування розробленої технології, створення педагогічних умов формування мотиваційно-смыслового, когнітивно-операційного, емоційно-вольового і практико-діяльнісного компонентів здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання в експериментальній групі на підставі окремих критеріїв і показників. Ситуації педагогічної взаємодії будувалися, виходячи з організаційно-діяльнісних стосунків учасників освітнього процесу, що об'єктивно складаються між ними. Впродовж цього етапу визначалися зміни у формуванні здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, діагностувалися труднощі, що виникають у процесі цього. Застосовувалися різні форми поточної роботи (анкетування, підготовка есе, реферати, доповіді, презентації, дискусії, ігри, тестування фізичної і функціональної підготовленості, перевірка засвоєння знань та ін.), що сприяли усвідомленню студентами їхньої особистісної позиції і позиції інших відносно формування здоров'язберігаючої компетентності, будили прагнення до самоосвіти, самовиховання тощо. Поточний контроль був нерозривно пов'язаний із плануванням аудиторної та самостійної роботи студентів і відігравав важливу роль у забезпеченні ціннісно-смыслової і компетентнісної спрямованості навчання. В залежності від ефективності освітнього процесу коригувалося його змістове наповнення, засоби і методи педагогічного впливу.

На четвертому етапі (контрольний 2017-2018 рр.) на основі самооцінювання студентів, педагогічного й експертного оцінювання рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, фізичної і функціональної підготовленості аналізувалися і порівнювалися результати експериментальної і контрольної груп.

На етапі попередньої діагностики були утворені експериментальна і контрольна групи. На основі авторської програми проектувався конкретний зміст і технологічне забезпечення процесу освіти з урахуванням суб'єктного рівня формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання в експериментальній групі на комерційних засадах і оптимізації педагогічних умов здійснення освітнього процесу. Формульований етап був спрямований на діяльне застосування розробленої технології, створення педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання в експериментальній групі на підставі виокремлених критеріїв і показників. Ситуації педагогічної взаємодії будувалися, виходячи з організаційно-діяльнісних стосунків учасників освітнього процесу, що склалися об'єктивно. На контрольному етапі аналізувалися і порівнювалися результати в експериментальній і контрольній групах.

Дослідно-експериментальна робота підтвердила ефективність розробленої методики, що дозволила створити в навчальному процесі з фізичного виховання якісно нові умови освітньої діяльності, сформулювати здоров'язберігаючу компетентність студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання,

спрямовану на освоєння і реалізацію цінностей у цій галузі. Студенти експериментальної групи перейшли на більш високий рівень суб'єктності, фізичної і функціональної підготовленості, цінності змісту освіти з фізичного виховання стали сутнісною складовою їхньої життєдіяльності, основою професійно-особистісного розвитку. Наприкінці експерименту 80 % респондентів експериментальної групи мали необхідний і високий рівень розвитку здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання. В контрольній групі рівневі відмінності не зазнали будь-яких істотних переміщень, необхідний і високий рівень формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання спостерігався у 32,5% студентів. У цілому результативність освітнього процесу в експериментальній групі виявилася необхідною, а в контрольній групі недостатньою.

У таблиці 1 показано підсумкові результати, одержані на початку констатувального та після завершення формувального етапів експерименту в дослідних групах відносно змін рівня формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання.

Таблиця 1.

Рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання у період експерименту (в %)

Типи	На початку експерименту				На завершення експерименту				Приріст			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	Абс.	% від загальної кількості	Абс.	% від загальної кількості	Абс.	% від загальної кількості	Абс.	% від загальної кількості	Абс.	% від загальної кількості	Абс.	% від загальної кількості
Високий	6	2,4	6	2,5	19	7,9	6	2,5	13	5,5	0	0,0
Необхідний	67	28,0	62	26,2	173	71,8	74	31,2	106	43,8	12	5
Недостатній	156	64,7	163	68,8	49	20,3	154	65,0	-107	-44,4	-9	-3,8
Низький	12	4,9	6	2,5	0	0,0	3	1,3	-12	-4,9	-3	-1,2

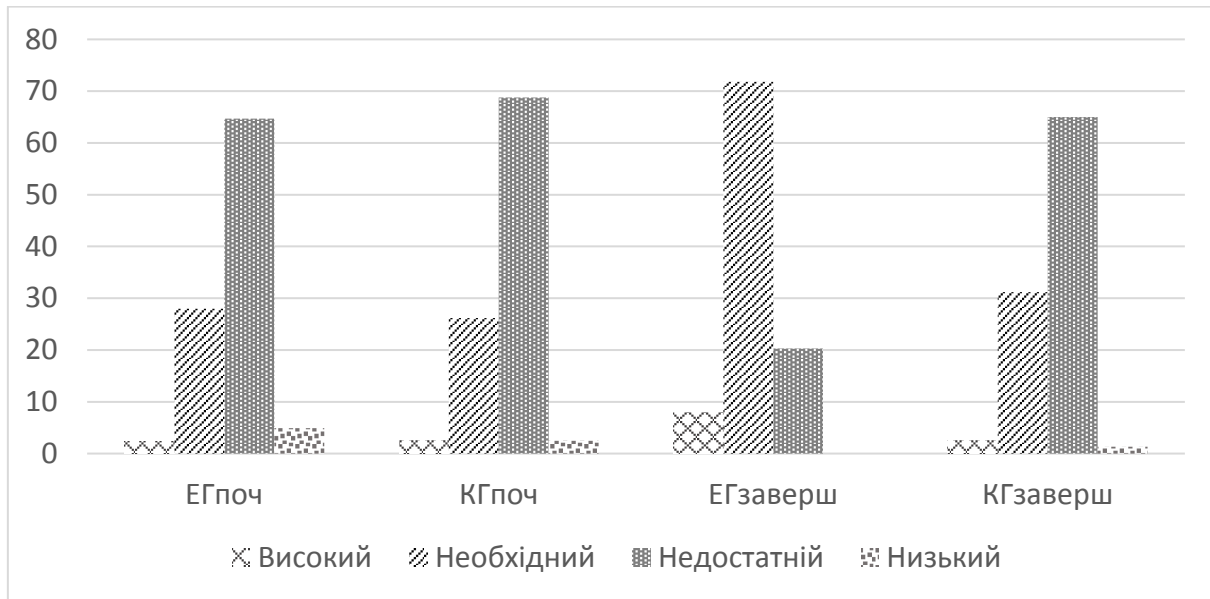

Рис. 2. Динаміка набуття здоров'язберігаючої компетентності студентами технічних ЗВО засобами фізичного виховання

Фактичний матеріал дослідно-експериментальної роботи свідчить про набуття здоров'язберігаючої компетентності студентами технічних ЗВО засобами фізичного виховання, оскільки систематичне використання її засобів в життєдіяльності робить істотний приріст фізичної і функціональної підготовленості, сприяє поліпшенню стану здоров'я.

Використання розробленої моделі та сформульованих педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання надає можливість ефективніше розвивати їхню компетентність. Це положення перевірене і підтверджене нами експериментально.

Отже, результати педагогічного експерименту показали позитивну динаміку і підтвердили ефективність розробленої моделі та технології формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, що дозволило створити в навчальному процесі з фізичного виховання якісно нові умови освітньої діяльності, сформувати в студентів світоглядну позицію, спрямованість на освоєння і реалізацію цінностей у цій сфері.

Одержані результати дають підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута, сформовані завдання виконані, гіпотеза доведена.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження і впровадження педагогічних умов для формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання та експериментального впровадження розробленої моделі дали підстави для формулювання нижченаведених висновків.

1. Проблема створення здоров'язберігаючого середовища ЗВО технічного напрямку в світлі нових інформаційних, екологічних, освітніх та виробничих умов бачиться ключовою й такою, що потребує окремого дослідження. Під час соціалізації, самовизначення й здобуття вищої освіти студентами технічного

напрямую з метою їхнього здоров'язбереження необхідно приділити особливу увагу формуванню професійної, валеологічної та фізкультурної свідомості, що найефективніше відбувається в режимі оптимальної рухової активності та психогієни.

Дефініція й обсяг основних ключових понять і принципів, що виступають теоретичною базою формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання дозволяє сформувати послідовну низку ключових метакатегорій (фізкультурна активність – компетентність – здоров'я). Останні, за доцільної оптимізації освітніх умов, дозволяють наповнити конкретним дидактичним змістом і методичним інструментарієм такі ціннісні аспекти: рухова активність, здоров'язбережувальне середовище, здоров'язбережувальні технології, мотиваційно-ціннісна сфера, валеологічна культура, освітній простір, суб'єкт-об'єктна та суб'єкт-суб'єктна взаємодія, самоорганізація, динаміка тощо.

У результаті вивчення вихідних даних, що були зібрані впродовж попередньої діагностики (достовірність близько 95 %) і включали когнітивно-мотиваційні, медико-фізіологічні та фізкультурні показники студентів-першокурсників, зроблено висновки про низький рівень здоров'язбережувальної самосвідомості й активності та розроблено попередню теоретико-методологічну структуру формування здоров'язберігаючої компетентності, що постає у необхідності втілення в освітній процес таких послідовних складових: організація – мотивація – участь – активність – діяльність – цінності – здоров'язберігаюча свідомість.

2. З урахуванням сучасних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей щодо готовності формування здоров'язберігаючої компетентності засобами фізичного виховання, відповідно до виокремлених компонентів (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий, оцінно-діяльнісний) визначено критерії та показники сформованості майбутніх фахівців інженерних спеціальностей до формування здоров'язберігаючої компетентності. Урахування виокремлених критеріїв і показників дало змогу визначити й описати чотири рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх інженерів: низький, недостатній, необхідний і високий.

3. Ураховуючи професійну специфіку технічних напрямів підготовки, було сформульовано й впроваджено в освітній процес педагогічні умови та модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання.

Педагогічні умови становлять низку освітніх і позаосвітніх факторів, що позитивно або негативно впливають на досягнення освітньої мети в рамках дисципліни «Фізичне виховання» і можуть класифікуватися за ресурсом, участю суб'єктів освітнього процесу, способом впливу й рівнем організованості (спеціально організовані й фонові (стихійні)). Прикінцева мета таких педагогічних умов – формування часткових, професійно орієнтованих фізкультурних і власне здоров'язбережувальних компетенцій, як-от: навички саморегулювання, особисті

прийоми релаксації; потреби у періодичній зміні положення тіла, організації виробничих пауз і фізкультхвилинок; лікувально-фізкультурна самодопомога.

Розроблена модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання містить цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний блоки. Визначені в моделі критерії відображають рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання, засвоєння спеціальних знань, набутих студентом впродовж навчання, оволодіння навичками та вміннями, необхідними для професійної діяльності, а також сформованість важливих якостей і здібностей особистості щодо здоров'язбереження.

4. Результати дисертаційного дослідження, проведеного в реальних умовах освітнього процесу, показали, що обґрунтовані нами педагогічні умови та запропонована методика їх реалізації та діагностики в процесі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО засобами фізичного виховання дозволила створити в навчальному процесі з фізичного виховання якісно нові умови освітньої діяльності, сформувані здоров'язберігаючу компетентність студентів технічних ЗВО, обумовила підвищення якості навчання та спрямованість на освоєння і реалізацію цінностей щодо здоров'язбереження.

У рамках дослідження всі показники сформованості здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх фахівців технічних спеціальностей в експериментальній групі вищі, ніж у контрольній групі, що дає підстави зробити висновок про позитивні якісні зміни щодо формування здоров'язберігаючої компетентності засобами фізичного виховання. Це підтверджує гіпотезу дослідження та свідчить про виконання завдань і досягнення поставленої мети дослідження.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо такі: удосконалення навчально-методичного забезпечення формування здоров'язберігаючої компетентності; пошук мотиваційних ресурсів для утвердження в суспільстві цінностей здорового способу життя; розроблення теоретичних і практичних засад організації самостійної роботи з формування здоров'язбереження не лише для студентів технічних ЗВО, а й для студентської молоді взагалі з урахуванням майбутньої сфери їхньої професійної діяльності та стану здоров'я.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів ВНЗ. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди»*. 2012. Вип. 27. С. 187-191.
2. Овчарук В. В. Науковий аналіз проблеми створення здоров'язберігаючого середовища вищої школи. *Науковий часопис*

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2018. Серія 15. Вип. 10 (104). С. 65-71.

3. Овчарук В. В. Педагогічні умови формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. Серія 15. Вип. 12 (106). С. 67-73.

4. Овчарук В. В. Експериментально-дослідницька перевірка ефективності реалізації педагогічних умов і моделі формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних закладів вищої освіти. *Наукове видання. Науково-педагогічний журнал «Обрії»*. 2018. Вип. № 2 (47) С. 94-99.

5. Овчарук В. В. Здоров'я, здоров'язбереження та здоров'язберігаюча компетентність у контексті поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2018. Т. 8. Вип. 4. С. 98-105.

6. Овчарук В. В., Овчарук В. Г. Особливості рухової підготовленості студентів факультету електроенергетики та електромеханіки ВНТУ. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2015. Вип. №7. С. 63–66. (Індексується в міжнародній наукометричній базі «Index Copernicus International»).

Наукові праці, опубліковані в міжнародних виданнях

7. Овчарук В. В. Відношення студентів технічного ВНЗ до здорового способу життя. *Zbiór raportów naukowych «Aktualne naukowe badania. Od teorii do praktyki»*. Warszawa, 2014. P. 8-13.

8. Ovcharuk V. Health, health preservation and health-preserving competency in the context of Ukrainian and foreign scholars' views. *Comparative Professional Pedagogy*. 2018. Volume 8, Issue 4: Scientific Journal. Kyiv–Khmelnyskyi: KhNU. P. 71-78.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Павлов С. В., **Овчарук В. В.**, Камінський О. С. Застосування фотонних технологій для відновлення та підвищення фізичної працездатності спортсменів-легкоатлетів. *XXXIV науково-практична конференція використання лазерів у медицині і біології*. Судак, 2010. С. 96-97.

10. Овчарук В. В. Використання методів моделювання в тренувальному процесі кваліфікованих спортсменів-легкоатлетів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Збірник наукових праць*. Вип. 12. Том 2. Вінниця, 2011. С. 191-196.

11. Овчарук В. В., Овчарук В. Г. Використання у тренувальному процесі збірної команди України з легкої атлетики фотонної матриці Коробова «Барва-Флекс». *XXXV Международная научно-практическая конференция «Применение лазеров в медицине и биологии»*. Харьков, 2011. С. 94-95.

12. Овчарук В. В. Аналіз ставлення студентів ВНТУ до здорового способу життя та фізичного виховання. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Збірник наукових праць*. Вип. 17. Вінниця, 2014. С. 230-235.

13. Овчарук В. В., Овчарук В. Г. Формування здоров'язберігаючого середовища для студентів ВНЗ. *Матеріали XLV науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (НТКП ВНТУ–*

2016) [Електронне мережне наукове видання] : збірник доповідей. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 33-41.

14. Овчарук В. В. Сутність, структура та психолого-педагогічні чинники створення моделі формування здоров'язберігаючої компетентності. *Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету* (НТКП ВНТУ–2018) [Електронне мережне наукове видання] : збірник доповідей. Вінниця : ВНТУ, 2018. С. 776-781.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. Овчарук В. В., Овчарук В. Г. Основи здорового способу життя студентів. *Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Фізичне виховання» для студентів всіх спеціальностей*. Вінниця, 2016. 43 с.

АНОТАЦІЇ

Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2019.

У дисертації з'ясовано стан розробленості проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності студентів технічних ЗВО, уточнено ключові поняття дослідження. Визначено критерії, показники та рівні сформованості здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання. Розроблено й апробовано модель формування здоров'язберігаючої компетентності студентів на заняттях з фізичного виховання. Обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність моделі та методики реалізації педагогічних умов формування здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання з урахуванням специфіки професійної діяльності студентів технічних напрямів підготовки. Запропоновано практичні рекомендації для підвищення ефективності процесу формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців інженерних спеціальностей.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес технічних ЗВО.

Ключові слова: здоров'язберігаюча компетентність, фізичне виховання, педагогічні умови, модель, технічний заклад вищої освіти, рухова активність, освітнє середовище.

Овчарук В. В. Формирование здоровьесберегающей компетентности студентов высших технических учебных заведений средствами физического воспитания. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского. – Винница, 2019.

В диссертации выяснено состояние разработанности проблемы формирования здоровьесберегающей компетентности студентов высших технических учебных заведений, уточнены ключевые понятия исследования. Определены критерии, показатели и уровни сформированности здоровьесберегающей компетентности студентов средствами физического воспитания. Разработана и апробирована модель формирования здоровьесберегающей компетентности студентов на занятиях по физическому воспитанию. Обоснованы и экспериментально проверены эффективность модели и методики реализации педагогических условий формирования здоровьесберегающей компетентности студентов средствами физического воспитания с учетом специфики профессиональной деятельности студентов технических направлений подготовки. Предложены практические рекомендации для повышения эффективности процесса формирования здоровьесберегающей компетентности будущих специалистов инженерных специальностей.

Основные результаты исследования внедрены в образовательный процесс технических ЗВО.

Ключевые слова: здоровьесберегающая компетентность, физическое воспитание, педагогические условия, модель, техническое учреждение высшего образования, двигательная активность, образовательная среда.

Ovcharuk V.V. Formation of health saving competence for students of higher educational institutions by physical education. – Qualificational scientific work as a manuscript.

The thesis for obtaining the PhD in Pedagogy on the Speciality 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2019.

Thesis researches the conditions for educational environments favoring the formation of health saving competence for students of technical IHE by physical education, studies the development of the current model together with the implementation of the corresponding educational environment into the educational process and presents the experimental verification of the authors courseware in technical IHE.

Health saving competence for students of technical IHE is being considered as both, internally and externally motivated system for students activities during the physical education classes as well as at the extracurricular level. The relevance of the research proceeds from the assumption of the specific risks and unfavorable ecological conditions of educational, educational and practical, as well as manufacturing activities of the future technical specialists.

The thesis describes the latest educational, informational, man-made and other conditions, which act as a background for socialization, specialization and professionalization of students in technical institutions for higher education, that are counteracted by health protective and physical exercise activities, behavior and consciousness, which in the optimal educational result shall be integrated into the “I-image”.

The health saving competence in relatively finalized form shall reveal itself in self-regulation and optimal choice of moving activities and psycho-hygiene during the processes of training, education, manufacturing activities and outside of them.

The theoretical base of the generated hypotheses, appropriately organized and amended educational environment which shall form the health saving competence of students in technical institutions for higher education by physical training, is formed by fundamental works of the outstanding theoreticians and Methodists in pedagogy of higher school, physical education and health lifestyle, in particular.

The thesis substantiates and develops the theory and methodic for the implementation of the number of pedagogical conditions, aimed at the formation of the health saving competence, namely: optimization of organizational and interactive educational activities of those, involved in educational process; stimulation of independent and self-incentive forms of educational activities; changing the educational content of the subject “Physical training” with the consideration of professional peculiarities of technical students and their activities.

Providing the meaning of the content, with further implementation of the above pedagogical conditions, it had been proved that the increase in instructional time for the subject of “Physical training” aimed at formation of the expected competence from motivational and organizational component to the movement and activity-orientated component is an effective method for the formation of the health saving competence.

The teacher has to prognosticate, feel and control the dynamics of motivational and value-oriented sphere as well as increase in physical indexes in order to minimize the destructive factors.

The paper proves that the stimulation of the independent and self-initiated forms of educational activities of technical students may be achieved by transparent pedagogically oriented communication, acts of trust delegation, variability of educational process, self-organization of personal space for activities, which favor the creation of professional and physical exercise (body) “I-image”.

The paper reveals, that the base for the adaptation of the subject content “Physical training” to the professional peculiarity of technical students must be on the one hand the natural need in movement activities, and on the other – students orientation towards the material and physical assumption of the existence as well as the need in avoiding professional danger (physical inactivity, work with electronics, mechanisms etc.).

In activity measurement, the acquisition of health saving competence by technical students comprises the range of psychological phenomena: ranging from medical-gymnastic self-care, organization of physical training and manufacturing pauses, ergonomic manufacturing environment etc. to the need in constant physical activities and self-regulation skills.

The above results allow to recommend the described educational environment and the model for the implementation into the educational process in technical institutions for higher education.

Key words: health saving competence, physical training, educational environment, model, technical institutions for higher education, moving activities.

Підписано до друку 22.05.2019 року.
Прийнято до друку 22.05.2019 року.
Формат 60x84 1/4. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Тираж 100 прим. Замовлення № 2045/19
Віддруковано ТОВ «Друк», 21027,
м. Вінниця, вул. 600-річчя, 25.